

Contes en família: un espai per llegir, comprendre i connectar

Alessia Corsi, Núria Martínez Sarrau

Una sessió de lectura amb famílies a l'escola

Les realitats plurilingües i pluriculturals que caracteritzen les nostres escoles requereixen unes pràctiques que facilitin la participació de les mares i els pares. En aquest article s'hi comenta l'experiència d'un taller de lectura en família i s'hi mostra com ha permès promoure no només la comprensió lectora, sinó també el descobriment i la mobilització de les pràctiques familiars de l'alumnat.

PARAULES CLAU

- lectura
- conversa literària
- literacitats familiars
- plurilingüisme
- intercultura

CONTEXTUALITZACIÓ

Enmig d'una ciutat caracteritzada pels grans fluxos migratoris i diversa en tots els àmbits, l'Escola Pia de Salt (Girona) neix fa onze anys amb l'objectiu de donar resposta a l'esclat de natalitat i migració que experimentava el territori. L'escola ha esdevingut un reflex de l'evident diversitat de Salt, ja que acull una gran heterogeneïtat de famílies d'orígens diversos, en situacions de dissimilitud i desigualtat. A conseqüència d'aquesta situació, l'escola vetlla, a través de la seva praxi, per la inclusió educativa i social del seu alumnat i les seves famílies. De totes les diversitats que conflueixen en el centre, la lingüística n'és una d'evident, susceptible de ser detonant de desigualtats en el procés d'aprenentatge de l'alumnat. Per aquest motiu ha esdevingut clau impulsar les competències plurilingües i els sabers lingüístics de l'alumnat, però també de les seves famílies.

EL TALLER DE CONTES EN FAMÍLIA

En línia amb aquest enfocament es va plantejar l'activitat anomenada Contes en Família, un taller setmanal de lectura que es va dur a terme en col·laboració amb un projecte de recerca del grup PLURAL, de la Universitat de Barcelona. El taller es va desenvolupar durant cinc sessions, en horari acadèmic i en els espais de l'escola; hi van participar un grupet d'alumnes d'orígens culturals diferents (de primer i segon de primària) acompanyats per un familiar (pare, mare, germà), a banda de la tallerista i d'una mestra del nostre centre.

De totes les diversitats que conflueixen en el centre, la lingüística n'és una d'evident, susceptible de ser detonant de desigualtats en el procés d'aprenentatge de l'alumnat

L'objectiu d'aquest taller era crear un espai de lectura compartit que no només estimulés el procés lector, sinó també la connexió intercultural entre els participants: l'escola i les famílies. A partir de la lectura d'àlbums il·lustrats i de la conversa sobre i a partir d'aquests, es volia generar una situació significativa en la qual la lectura fos acompanyada i comprensiva; a més, la pretensió també era descobrir quines eren les pràctiques de lectura familiars.

LLEGIR ACOMPANYATS

Aprendre a llegir és una activitat complexa que requereix la presència d'un mediador pacient que llegeix per a l'aprenent i regula la seva ajuda en funció de les necessitats i les habilitats lectores d'aquest. La proximitat física amb el mediador, que pot ser un mestre o un familiar, ajuda a tenir en compte un seguit de factors socials i afectius que són molt rellevants en el procés d'aprenentatge de la lectura. Durant el taller, és sobretot en l'àmbit proxèmic i cinèsic que es dona aquest acompanyament curós i ajustat: els pares o les mares seuen al costat dels infants, s'inclinen cap a ells, els abracen, els indiquen les pàgines,

les il·lustracions i les paraules, miren i somriuen els seus fills (imatge 1). També en l'àmbit para-lingüístic podem observar l'ús d'interjeccions, pauses i silencis com a elements que faciliten la implicació de les criatures en la situació comunicativa. Aquesta relació de suport emocional és especialment important per a l'alumnat amb parles familiars que no coincideixen amb la llengua vehicular de l'escola, ja que s'enfronten a reptes culturals i lingüístics addicionals. Una experiència de lectura que proporciona un espai de seguretat emocional per als nens i nenes facilita desviar la inseguretat lingüística a favor de la comunicació, de la participació i de la construcció de sentit. En absència d'aquesta seguretat, l'infant difícilment assumeix el risc d'exposar-se.

LLEGIR PER COMPRENDRE

Entrevista a una de les mares que va participar en el taller:

➔ Sí, sí..., sí, va ser molt maco, sí, i els nens, doncs, també compartien la seva experiència, no?, de llegir el llibre /o que li havia semblat /o que..., perquè hi havia un lli-

L'objectiu del taller era el de crear un espai de lectura compartit que no només estimulés el procés lector, sinó també la connexió intercultural entre els participants: l'escola i les famílies

Imatge 1. Lectura compartida entre mare i fill

bre que nosaltres teníem que..., com ho puc dir?, que cadascú havia de compartir *lo* que ell pensava d'aquell llibre.

Comentari d'un dels nens que han participat en el projecte:

➔ Jo m'ha, m'ha agradat molt, mmm, llegir llibres i, i a cada pàgina, mmm, descobrir *lo* que passarà a l'altra.

La conversa *a partir de* i *sobre* el text es considera part orgànica de l'activitat de lectura. Per aquest motiu, a cada taller el procés de construcció de la comprensió del text és progressiu i comença abans de la lectura pròpiament dita, amb els elements materials del llibre, com ara el

La conversa literària constitueix l'eix vertebrador del taller, la formulació de preguntes obertes i rellevants, degudament formulades i seleccionades per la mediadora, guia el procés d'interpretació del text de manera cooperativa i suggeridora

format i els paratextos (el títol del conte, la portada, la coberta, les tipografies, les guardes). Aquests elements ajuden a emetre hipòtesis del contingut de la història i a situar-se respecte al conte que estem a punt de llegir. Així mateix, la presentació dels personatges o d'algun element del conte abans

de fer-ne la lectura ajuda a familiaritzar-se amb les paraules clau, activa els referents lingüístics, artístics i culturals als quals pertany el text i facilita comparacions entre paraules i vivències de cultures familiars diferents.

Aquesta apel·lació als coneixements i a les experiències familiars de l'alumnat és constant durant tot el procés lector, ja que la interpretació visual i textual de l'àlbum es genera a partir d'un diàleg constant entre el llibre i els lectors. D'acord amb Chambers (1993), la conversa literària constitueix l'eix vertebrador del taller, el plantejament de preguntes obertes i rellevants, degudament formulades i seleccionades per la mediadora, i guia el procés d'interpretació del text de manera cooperativa i suggeridora.

Les preguntes que es plantegen al llarg del taller tenen característiques diferents: se'n formulen de comprensió que necessiten l'ús d'estratègies de lectura específiques (com ara fer hipòtesis, anticipar, inferir, etc.) i que permeten interpretar el text, les il·lustracions i la relació entre tots dos; unes altres preguntes tenen per objectiu ajudar els lectors a relacionar la seva vivència amb la informació del text; hi ha preguntes que es presenten després de la lectura que són més generals («Què ens ha agradat i què no ens ha agradat d'aquest conte?», «Què ens n'ha estranyat?») i que estan orientades a qüestions més intertextuals («Aquest conte ens ha fet pensar en alguna altra història que hem llegit o que ens van explicar?»), i, finalment, també es plantegen les preguntes que Chambers defineix com a «especials» i que ajuden els lectors a trobar elements visuals i textuals sobre els quals està construït el llibre i que el fan singular («Per què us penseu que aquest personatge no té nom?», «Quin nom li posaríeu?»).

D'aquesta manera llegim junts per comprendre el que llegim, per aprendre a llegir i per aprendre a llegir literàriament.

LLEGIR PER COMPARTIR

Pare d'un dels alumnes que va participar en el taller:

➔ Pues enseñale la foto cuando vayamos a Marruecos a donde vivíamos pues aquí está el... el barrio... el barrio y el mar.

Mare d'un dels alumnes que va participar en el taller:

➔ Nosaltres posem tot *lo* de la sopa, però és una mica com el conte, perquè arriben uns, tallen la verdura, després uns altres porten no sé què, la primera foto surt com un foc, perquè fem una tradició de Nicaragua que la fan al, al, al cap d'any que és que fan com un *muñeco* de roba i llavors representa l'*año viejo*, i llavors, a les 12 de la nit, el cremen. Nosaltres, com que a les dotze de la nit no tenim, estem sols a casa, *pues* ho fem el dia següent, perquè almenys tenim quòrum, saps?

Un altre recurs d'aquest taller de lectura és La maleta dels contes. A la primera sessió del taller es dona a cada família una petita maleta de cartró en la qual s'hauran d'introduir els objectes vinculats amb els contes que es llegeixin. Així, en acabar la sessió cada família s'endú l'àlbum il·lustrat del qual s'ha fet la lectura i també una petita nota on es demana que portin un objecte (imatge 2). El recurs de la maleta no només afavoreix la relectura de l'àlbum, indispensable per gaudir plenament del joc de senyals que ens pot amagar, sinó que també permet vincular la història del text a les experiències personals i familiars de l'alumnat i a les pràctiques domèstiques entorn del text oral i escrit.

Imatge 2. La maleta dels contes

A la sessió següent es comenta un altre cop l'àlbum de la sessió anterior («Heu tornat a llegir el conte a casa?», «Amb qui?», «N'heu descobert algun detall que no comentéssim a la sessió anterior?»), amb la qual cosa s'arriba a capes més profundes en el procés d'interpretació del conte. Tot seguit es comparteixen les maletes i cada família mostra l'objecte que ha portat, la seva història i el lloc que ocupa en la vida domèstica de cada escolar (imatge 3).

D'aquesta manera no només es descobreixen jocs, fotografies, objectes, receptes, peces de roba lligades a les tradicions, etc., sinó també les pràctiques familiars que prenen vida al voltant

d'aquests objectes, les històries i les llengües que els expliquen, els espais i les relacions que perfilen les vivències de les llars al voltant de la llengua escrita i oral, i que no sempre coincideixen amb les pràctiques de l'escola. Així doncs, la lectura de contes es converteix en un espai d'aprenentatge on els objectes i els textos són portadors d'històries que vinculen les identitats de l'alumnat a les pràctiques familiars, culturals i escolars.

AVALUACIÓ I CONCLUSIONS

El taller de contes en família ha posat en relleu que la lectura col·lectiva és una eina teixidora de vincles entre membres d'una comunitat, atès que apropa les persones i facilita el diàleg al voltant d'una experiència compartida. Per aquest motiu, reconeixem en els tallers un benefici per a les escoles i per a l'aprenentatge lingüístic. Posar l'infant al centre de la conversa literària, vincular la seva experiència personal amb els llibres explicats i oferir un espai segur per compartir i dialogar ha generat un entusiasme evident per la lectura.

El recurs de la maleta no només afavoreix la relectura de l'àlbum, sinó que també permet vincular la història del text a les vivències personals i familiars de l'alumnat i a les pràctiques familiars entorn del text oral i escrit

Imatge 3. Mare i fill compartint a l'escola l'experiència de relectura de l'àlbum que han fet a casa

La implicació de les famílies s'ha convertit, així mateix, en una espurna d'interès i motivació per part de l'alumnat. Persones poc familiaritzades amb la llengua catalana i castellana han trobat un espai per compartir històries amb els seus fills i per donar valor a la lectura.

La diversitat lingüística de les famílies que han participat en els tallers ha enriquit les diferents sessions i ha evidenciat la necessitat d'alumnes, pares i mares de trobar espais de cura i reconeixement de les seves llengües en el centre escolar. •

La lectura de contes es converteix en un espai d'aprenentatge on els objectes i els textos són portadors d'històries que vinculen les identitats de l'alumnat a les pràctiques familiars, culturals i escolars

Referència bibliogràfica

Chambers, A. (1993). *Dime: los niños, la lectura y la conversación*. Fondo de Cultura Económica.

Bibliografia

Corsi, A. i Fons, M. (2023). Los inicios de la lectura y la mediación afectiva en contextos plurilingües e interculturales. *Tejuelo*, 38, 43-70.

Palou J. i Fons, M. (coords.). (2019). *La competencia plurilingüe en la escuela*. Octaedro.

Hem parlat de:

- Lectura.
- Estratègies de lectura.
- Comprensió lectora.
- Intervenció amb famílies.

Autores

Alessia Corsi

Professora associada al Departament d'Educació Lingüística, Científica i Matemàtica. Universitat de Barcelona
alessia.corsi@ub.edu

Núria Martínez Sarrau

Mestra de l'Escola Pia de Salt (Girona)
nuria.martinezsarrau@escolapia.cat

Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes de juliol de 2023 i acceptat el mes de novembre de 2023 per ser-hi publicat.